

2. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – №1(1). – С. 86-97.

3. Мартюшева Л.С. Фінансова безпека підприємства як самостійний об'єкт управління / Л.С. Мартюшева, Т.Е. Петровська, Н.І. Трихліб // Коммунальное хозяйство городов. – 2006. – № 71. – С. 235-238.

4. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации: [учебное пособие] / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.

5. Приказок О.В. Прибуток у формуванні фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств / О.В. Приказок // Банківська справа. – 2009. – №2. – С.82-88.

УДК 332.155:332.3

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕМЛЕВИКОРИСТАННЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Стеценко О.М., к.е.н., Ткаченко В.П., к.е.н., доцент
Дніпропетровський державний аграрний університет*

Визначено нову систему земельних відносин в регіоні в умовах ринкової економіки. Розглянуто поняття «земля», «земельні відносини» в загальній системі землекористування.

The modern state of the landed relations in a country is certain. The concepts "land" and "landed relations" in the general system of land-tenure are considered.

Постановка проблеми. У зв'язку з переходом аграрного сектора країни до ринкової економіки, особливого значення набуває перехід до нової системи земельних відносин, здатних забезпечити економічне зростання сільськогосподарського виробництва при раціональному використанні насамперед – землі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Земля – неодмінний чинник виробництва у будь-якій галузі господарювання. Користування нею – обов'язкова умова людської діяльності. Земля як чинник виробництва не є результатом людської праці, це – своєрідна частка природи, її на відміну від інших засобів виробництва неможливо вільно відтворити. В сучасних умовах, коли аграрний сектор економіки функціонує на ринкових засадах, важливою умовою ефективного виробництва є забезпечення максимальної віддачі від земельних ресурсів. Для отримання необхідних відомостей про виробниче використання земельного фонду користуються таким поняттям, як земельні угіддя. Під угіддями розуміють ділянки землі, які планомірно і систематично використовуються для певних виробничих цілей.

Постановка завдання. Визначити нову систему земельних відносин в регіоні в умовах ринкової економіки. Розглянути поняття «земля», «земельні відносини» в загальній системі землекористування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз використання землі Дніпропетровщини показує, що територія області складає 5,3% від загальної площі території України (табл. 1). При цьому площа сільськогосподарських угідь становить 6,0, ріллі – 6,5% від відповідних площ по країні. Земельний фонд області характеризується значною часткою сільськогоспо-

дарських угідь, станом на 01.01. 2008 р. вони займають 82,8% площі області, частка ріллі при цьому становить 84,5%, що перевищує аналогічні показники по країні, які складають 71,9 та 78,0% відповідно.

Таблиця 1

Земельний фонд та його структура станом на 01.01.2010 р.

Види угідь	Україна		Дніпропетровська область		Область у % до країни
	площа, тис. га	структура земельного фонду, %	площа, тис. га	структура земельного фонду, %	
Сільськогосподарські угіддя	41625,8	71,9	2514,3	82,8	6,0
У тому числі:					
рілля	32473,4	78,0	2125,0	84,5	6,5
сіножаті	2416,2	5,8	17,5	0,8	0,7
пасовища	5501,8	13,2	317,8	12,6	5,8
багаторічні насадження	1234,4	3,0	54,0	2,1	0,98
Ліси та інші лісопокриті площі	10562,1	18,2	188,3	6,2	1,8
Інші землі	5752,7	9,9	334,1	11,0	5,8
Всього земель	57940,6	96,0	3036,7	95,1	5,2
Вода	2414,2	4,0	155,6	4,9	6,4
Разом	60354,8	100,0	3192,3	100,0	5,3

Порівнюючи склад земельного фонду області в динаміці з 2005 по 2009 рр. можна зазначити, що загальна площа залишається стабільною (табл. 2.). За рахунок збільшення площі ріллі та пасовищ сільськогосподарські угіддя за цей період збільшились на 1,7 тис. га. Крім, цього відбулась трансформація землі, за рахунок зменшення площі сіножатей та багаторічних насаджень, збільшилась площа ріллі. На 1,0 тис. га збільшилась площа лісів, що свідчить про посилення уваги до їх ґрунтозахисної функції.

Таблиця 2

Динаміка земельного фонду області за угіддями, тис. га

Види угідь	2005	2006	2007	2008	2009	Зміна (+; -)
Сільськогосподарські угіддя	2512,6	2512,5	2512,8	2512,3	2514,3	1,7
у тому числі:						
рілля	2123,3	2123,5	2124,3	2125,2	2125,1	1,8
багаторічні насадження	55,4	55,0	54,6	54,0	54,0	-1,4
сіножаті	18,2	18,1	17,9	17,8	17,9	-0,3
пасовища	315,7	315,9	316,0	315,3	317,4	1,7
Ліси всього	187,3	187,8	188,0	188,0	188,3	1,0
у т.ч. полезахисні смуги	41,8	42,0	42,0	41,9	42,0	0,2
Інші землі	492,4	492,0	491,5	492,0	489,6	-2,8
Загальна земельна площа	3192,3	3192,	3192,3	3192,3	3192,3	0

Під час реформування аграрного сектору області докорінно змінено правову систему господарювання на селі, сформовано новий тип землекористання на основі оренди окремих земельних часток, виділених в натурі. Частка

орендованих земель усіма суб'єктами господарювання сягає близько 70% від загальної площі сільськогосподарських угідь, що є характерним для найбільш розвинених країн світу.

Основними землекористувачами за даними таблиці 3 виступають сільськогосподарські підприємства та громадяни, які займають 71,2 % загальної земельної площі області або 2272,9 тис. га. В тому числі у частці сільськогосподарських підприємств недержавним підприємствам належить – 63,7 і фермерським господарствам - 20,2 %. Це пояснюється тим, що більшість фермерських господарств регіону є дрібнотоварними і займають в основному площу 50 гектарів. Але все частіше фермерські господарства розширюють власне землевикористання за рахунок оренди угідь в інших власників землі та землекористувачів. В орендних підсобних господарствах селян поряд із землею, що є їх власністю, використовуються угіддя, що надані їм у користування, а також орендовані землі.

В процесі реформування відсоток державної власності на землю спочатку скоротився, а починаючи з 2000 року відбувся стрімкий ріст приватної власності на землю. Колективна власність скоротилася до незначного відсотку і на 01.01.2010 року її частка складає лише 0,07% тобто, юридично вона перестала існувати.

Забезпеченість населення області земельними ресурсами дещо нижча в порівнянні з іншими регіонами. На одного жителя області припадає 0,74 га сільськогосподарських угідь, з яких 0,63 га ріллі (в країні відповідно цей показник складає 0,87 і 0,68 га).

Таблиця 3

Розподіл сільськогосподарських угідь за землевласниками і землекористувачами на 1 січня 2010 року, тис. га

Показник	Загальна земельна площа	Всі с.-г. угіддя	В тому числі	
			рілля	сіножаті і пасовища
Всього земель	3192,3	2514,3	2125,0	335,3
Землі сільськогосподарських підприємств і громадян у тому числі:	2272,9	2211,6	2084,8	84,2
землі недержавних с.-г. підприємств	1448,7	1425,1	1395,9	22,9
з них: землі колективних с.-г. підприємств	1,1	0,3	0,1	0,1
фермерських господарств	458,9	455,2	447,6	6,9
землі державних с.-г. підприємств	91,5	82,3	72,2	9,0
землі громадян з них:	732,7	704,2	616,7	52,3
особисті підсобні господарства населення та присадибні ділянки	216,4	199,8	180,6	1,9
Землі користувачів інших категорій	919,4	302,7	40,2	251,1

На сучасному етапі привабливість орендних земельних відносин полягає в тому, що вони дозволяють сільськогосподарським підприємствам подолати високий інвестиційний бар'єр в придбанні землі, а власникові – одержати га-

рантований дохід від своєї власності. У Дніпропетровській області загальна кількість укладених договорів оренди збільшилася за період з 2002 до 2010 рік на 65,6% (табл. 4).

Таблиця 4

Кількість укладених угод оренди в Дніпропетровській області

Рік	Короткострокові			Довгострокові			Разом
	усього	у тому числі		усього	у тому числі		
		до 3 р.	4-5 р.		6-10 р.	понад 10р	
2002:од.	133780	62298	71482	10547	10547	-	144327
у %	92,7	43,2	49,5	7,3	7,3	-	100
2003:од.	149176	71839	77337	11386	11386	-	160562
у %	92,9	44,7	48,2	7,1	7,1	-	100
2004:од.	170946	73169	97777	15571	15091	480	186517
у %	91,6	39,2	52,4	8,4	8,1	0,3	100
2005:од.	179939	74135	105804	16579	16059	520	196518
у %	91,6	37,7	53,9	8,4	8,1	0,3	100
2006:од.	201258	72693	128565	14200	12654	1546	215458
у %	93,4	36,1	57,3	6,6	5,9	0,7	100
2007:од.	231347	47034	184313	12824	10946	1878	244171
у %	94,7	19,2	75,5	5,3	4,5	0,8	100
2008:од.	221482	43140	178342	20203	17258	2945	241685
у %	91,6	17,8	73,8	8,4	7,2	1,2	100
2009:од.	216986	39116	177870	23109	19460	3649	240095
у %	90,4	16,3	74,1	9,6	8,1	1,5	100
2010:од.	202631	37410	165221	36380	29570	6810	239011
у %	84,8	15,6	69,2	15,2	12,3	2,9	100

З початку реформування земельних відносин найбільшу питому вагу мали короткострокові договори оренди, але наприкінці 2010 року оренда терміном до 3-х років скоротилася до 15,6%. Тобто, в даному випадку простежується тенденція до зменшення кількості короткострокових договорів оренди і набуває більш широкого поширення довгострокова оренда. У порівнянні з 2002 роком кількість договорів довгострокової оренди збільшилась майже вдвічі, і в 2010 році становила 15,2%.

На сучасному етапі розвитку аграрного сектору чільне місце належить розмірам господарства, або рівню концентрації виробництва у межах господарюючих суб'єктів. За рахунок збільшення площі, що перебуває в довгостроковій оренді, збільшуються розміри сільськогосподарських підприємств області. Динаміка обсягів руху площі в довгостроковій оренди зображена на рисунку 1.

Оскільки економічна стійкість і ефективність аграрних підприємств визначається багатоманітністю умов і чинників, то порівнювати результативність великих і малих господарств можна лише враховуючи незмінність інших факторів у перших і других. За таких обставин можна визначити «ефект масштабу виробництва». Пояснюється це тим, що на великих підприємствах є можливість більш раціонально використовувати землю, техніку, робочу силу, виробничу і соціальну інфраструктуру впроваджувати у виробництво нові досягнення у техніці й технології. За деякими даними, на великих підприємствах

твах оптимальної величини ефективність використання виробничих ресурсів в 2-3 рази вище.

Рис. 1. Динаміка обсягів руху площі в довгостроковій оренді

Зарубіжний, зокрема досвід США підтверджує, що малі розміри земельних ділянок не дають можливість використовувати переваги меліорації, сівозмін, хімічних засобів і високопродуктивної техніки, тобто найбільш важливих чинників індустріалізації й ефективності виробництва. Дрібні за розміром земельної площі господарства можуть виробляти з 1 га більше продукції порівняно з великими, але вони значно гірше використовують сукупний ресурсний потенціал і мають нижчі показники виходу продукції з розрахунку на одного працівника та одиницю капіталу.

Більшість науковців вважають, що самостійне господарювання у рослинництві на площах 20-50 га не дозволяє створити мінімально необхідні сівозміни і ефективно використовувати машинно-тракторний парк. З урахуванням світового досвіду, для того щоб використовувати увесь необхідний спектр новітніх технологій та машин як для виробництва, так і для остаточної переробки сировини на кінцеву продукцію, потрібна земельна площа від 2 до 7 тис. га. Менші розміри відповідно погіршують рентабельність ведення виробництва, яке об'єктивно має поєднувати рослинництво з тваринництвом. Найвищу ефективність забезпечують сільськогосподарські підприємства, площа угідь в яких перевищує 5 тис. га. У фермерських господарствах збільшення площі ріллі з 50 до 400 і 900 га підвищує комплексний коефіцієнт використання технічних засобів з 0,16 до 0,88 і 0,91, а відповідно й знижується собівартість продукції.

Якщо розглянути розподіл сільськогосподарських підприємств за розміром угідь, можна відмітити, що в останні роки найбільшу частку, в загальній структурі займають підприємства розмір угідь у яких складає від 2000 до 3000 га. (табл. 5).

Розподіл підприємств за розміром сільськогосподарських угідь станом на 1.01.2010 р.

Показник	Усього	Відсотків до загальної кількості	Площа с.-г. угідь, тис. га	Відсотків до загальної площі с.-г. угідь підприємств
Підприємства, що мали с.-г. угіддя у тому числі, га	3651	98,0	1482863,6	100,0
до 5,0	116	3,1	470,7	0,0
5,1 – 10	182	4,9	1474,3	0,1
10,1 - 20	393	10,6	6542,9	0,4
20,1 – 50	1399	37,5	52991,7	3,6
50,1 – 100	384	10,3	26804,3	1,8
100,1 – 500	617	16,6	148241,2	10,0
500,1 – 1000	176	4,7	123650,4	8,3
1000,1 - 2000	149	4,0	216645,2	14,6
2000,1 – 3000	111	3,0	271089,9	18,3
3000,1 – 4000	49	1,3	169920,2	11,5
4000,1 - 5000	31	0,8	136811,8	9,2
5000,1 – 7000	25	0,7	144859,8	9,8
7000,1 – 10000	15	0,4	125560,2	8,5
більше 10000 га	4	0,1	57801,0	3,9
Підприємства, що не мали с.-г. угідь	76	2,0	x	x

На другому місці знаходяться господарства з площею 1000 – 2000 га, їх питома вага складає 14,6%, а на третьому – підприємства з загальною площею 3000 – 4000 га. Отже, кількість крупномасштабних господарств в регіоні з кожним роком збільшується, що має позитивний вплив на економічний розвиток сільського господарства в цілому.

Висновки. Розглядаючи ситуацію щодо наявності і раціональному використанню землі слід зазначити, що найефективніший шлях підвищення рівня є дійова підтримка розвитку високопродуктивного приватного агровиробництва. Сільське господарство займаючи одне із перших місць в світі по землезабезпеченості, маючи великий трудовий потенціал може і повинно створити конкурентоздатного товаровиробника. Ця проблема є комплексною і вимагає впровадження на рівні держави та здійснення цілісної системи заходів правового, економічного, соціального і організаційного характеру.

Література.

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформаційно-аналітичний збірник (вип.6) / За ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ, 2008. – 764 с.
2. Лебеденко О.В. Ефективність використання земель в сільському господарстві регіону // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 233: В 5 т. – Том IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 1043-1048.
3. Лук'яненко А.С. Ґрунтозахисне землеробство: проблеми, досвід впровадження і ефективність / За ред. С.І. Дорогунцова. – К.: Науковий світ, 2005. – 126 с.
4. Мельник Л.Ю. Концентрація виробництва в сільському господарстві: тенденції і перспективи / Мельник Л.Ю., Макаренко П.М. // Економіка АПК. – 2006. – № 2. – С.11-17.

5. Милосердов И. Интересы, собственность, эффективность // АПК: экономика, управление. – 2007. – №12. – С.4-11.
6. Сільське господарство України. Статистичний збірник. 2007. – Київ, 2009. – 367 с.
7. Сільське господарство Дніпропетровської області. Статистичний збірник. – Дніпропетровськ, 2009. – 207 с.

УДК 339.371.246:637.134:338.43.009.12

ВЕНДИНГОВЕ ОБЛАДНАННЯ – ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА

*Терещенко І.О., аспірант
Полтавська державна аграрна академія*

Конкурентоспроможність виробництва молока прямим чином залежить від собівартості виробництва, та ціни реалізації, яку протягом останніх років переробні підприємства встановлюють на власний розсуд, що і призводить до зниження рентабельності виробництва, та скорочення поголів'я худоби. Молочні автомати – це реальна можливість наситити ринок якісним товаром за адекватними цінами як для споживача, так і для виробника.

The competitiveness of production of milk depends a direct rank on a production cost, and cost of realization, which during the last years processing enterprises set on own discretion, that and results in the decline of profitability of production, and reduction of population of cattle. Sucklings automats are the real possibility to glut market a high-quality product on bargain prices both for an user and for a producer.

Постановка проблеми. Ситуація, що нині склалася на вітчизняному молочному ринку, внаслідок затяжних реформ сільськогосподарської галузі, не влаштовує ні виробників, ні споживачів. Останні хочуть отримувати молоко високої якості і за нижчою ціною, виробники ж бажають продавати за вищими цінами.

Частково вирішити проблему на стратегічно важливому ринку молочних продуктів можливо лише за умови пошуку нульового каналу розподілу молока, тобто від безпосереднього виробника до кінцевого споживача. Це підвищить якість продукції, і за рахунок розподілу прибутку посередника (переробного підприємства), між виробником та споживачем встановити оптимальну ціну на молоко.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошуку шляхів підвищення ефективності виробництва, з одночасним задоволення потреб споживачів присвячено безліч економічних праць закордонних та вітчизняних науковців. Зокрема, М. Портера, Ф. Котлера, Ф.М. Шерера, І.М. Ліфіца, В.Я. Амбросова, М.В. Зубця, В.Н. Зимовиці, П.С. Березівського, В.І. Бойка, та інших.

Питання ефективності виробництва молока у високорозвинених країнах вирішують комплексно: проводять роботу з підвищення кількісних та якісних показників продуктивності корів; покращують умови утримання та годівля тварин; дотатують з державного бюджету. У нашій країні дана проблема залишається не вирішеною, і з кожним роком загострюється.